

„Potýkáme se s enormním zájmem o česká víza.“ Rozhovor s Jaroslavem Baštou, prvním náměstkem ministra zahraněních věcí ČR

Marek Čaněk

Abstrakt:

Mantinely české vízové praxe na Ukrajině budou zanedlouho určovat nedávno podepsaná dohoda Evropské unie a Ukrajiny a schengenská pravidla. Změny, které to přinese, komentuje Jaroslav Bašta, první náměstek ministra zahraničních věcí ČR. Dále se vyjadřuje obecně k nedostatečným počtům konzulárních úředníků, zvyšujícím se počtům žádostí o vízum, frontách před konzuláty a problému korupce.

Jednotná evropská vízová politika vůči Ukrajině bude vycházet z dohody mezi Evropskou unií a Ukrajinou. Z jakého důvodu je tato politika zaváděna a jak jste s její podobou spokojeni?

Dohoda mezi Evropským společenstvím a Ukrajinou o usnadnění vízového procesu byla podepsána 18. června 2007 a v současné době probíhá ratifikační proces. Důvody pro její vznik jsou jednoznačné. Jde o politiku zjednodušení vízového procesu mezi Evropskou unií na jedné straně a Ruskou federací, Ukrajinou a některými dalšími státy na straně druhé. Oproti stávajícímu stavu bude existovat bezvízový pohyb pro držitele diplomatických pasů, bude usnadněna procedura vydávání krátkodobých víz, tzn. víz do devadesáti dnů. Dále bude vybírán poplatek 35 EUR za vízum, všude jinde je to 60 EUR.

Z pohledu České republiky je to krok zpět. Například v tom zpoplatnění víz. Sice se nám povedlo donutit ostatní státy Evropské unie, aby poplatek nebyl 60 EUR, ale 35. I tak si ale myslíme, že pro občany Ukrajiny je to příliš mnoho. To zaprvé. Zadruhé, byli jsme to právě my, kdo trval na tom, aby existovala možnost odpuštění vízového poplatku pro některé kategorie žadatelů. Bude existovat možnost prominout vízové poplatky některým kategoriím žadatelů, například studentům. Nicméně se tím vlastně vracíme k praxi, kterou jsme už měli. Z našeho pohledu jsme tak museli z toho, co jsme dělali, trochu ustoupit. Na druhé straně chápeme, že v tak migračně rizikovém teritoriu je něco podobného nutné.

Česká republika se zanedlouho stane plnohodnotným členem schengenského prostoru. Jakým způsobem to ovlivní vztahy s Ukrajinou?

Nezastíral bych tu, že z pohledu žadatelů o víza do České republiky náš vstup do Schengenu a harmonizace vízového procesu s Ukrajinou trochu zkomplikuje situaci. Ukrajinská strana vyjadřovala k dohodám v tomto smyslu určité námitky a několikrát se tím na svých schůzkách zabývaly hlavy jednotlivých diplomatických misí států Evropské unie. Na druhé straně se pro žadatele o víza celá situace zjednoduší v tom, že na základě schengenského víza budou mít možnost cestovat po celém schengenském prostoru, kamkoliv od Polska až po Portugalsko.

Jaké změny, pokud jde o vízovou praxi, očekáváte?

Mohou nastat tři možnosti: počet žádostí o víza na našich úřadech se zvýší, sníží nebo zůstane stejný. Pro nás by bylo optimální, pokud by počet žádostí zůstal stejný nebo se trochu snížil. Kdyby se zvýšil, znamenalo by to, že se chováme jinak než ostatní schengenské státy a že jsme například méně důslední nebo že je naše praxe liberálnější. Nespokojení žadatelé by se potom obraceli k nám, a to bychom nechtěli. Já předpokládám, že počet žádostí buď zůstane stejný nebo se sníží.

Chtěl bych k tomu říci, že se už několik let potýkáme s enormním nárůstem zájmu o česká víza. Zatím si s tím více či méně dokážeme poradit. Podle mých zkušeností z velvyslanectví v Moskvě ale například vybudování nového vízového pracoviště často nepomáhá, protože se zvýší i počet žádostí. Po otevření Generálního konzulátu v Jekatěrinburgu tak nenastalo odlehčení pro Moskvu. Tento problém budeme muset řešit asi systémově ve spolupráci s ostatními schengenskými státy.

Schengenské evaluace poukázaly na nedostatečné počty konzulárních úředníků na množství žádostí o víza. Mohl byste se k tomu vyjádřit?

Před naším vstupem do Schengenu jsme prošli několika kontrolami a ukázalo se, že ve srovnání s praxí jiných států máme na konzulárních úřadech velmi málo zaměstnanců, kteří zpracovávají i několikanásobně větší množství víz než v jiných zemích. Na jednoho konzulárního úředníka by nemělo být víc jak čtyři tisíce víz ročně a naše praxe je přitom šest až deset tisíc. S růstem počtu žádostí je tedy navyšování počtu úředníků nutností, a jelikož se dostáváme do kapacitních problémů, musíme rozšiřovat i prostory. Touto cestou ale nemůžeme jít do nekonečna. Naše přistoupení k Schengenu má v tomto smyslu tu výhodu, že v rámci oslabování úřadů v zemích schengenského prostoru dojde k přesunu kapacit a takto získaná pracovní místa budeme posouvat směrem na východ, především na Ukrajinu, do Ruské federace, ale také do Moldavska.

V současné době čekají žadatelé o vízum před Generálním konzulátem ČR ve Lvově ve frontách někdy i několik dní. Uvažuje se o navýšení počtu úředníků v krátké době?

Problém dlouhého čekání před konzulátem nebývá vždy naším problémem. Já to znám z Moskvy. S frontami před konzuláty se potýkají všechny země Evropské unie. Tam totiž přichází specifika, která známe z Ruské federace, z Kazachstánu, z Ukrajiny a z dalších zemí. Vždy se objeví někdo, kdo začne fronty organizovat. Nutí lidi, aby se zapisovali do pořadníků a nutí je, aby případně stáli v té frontě. My jsme zkoušeli mnoho způsobů, jak tomu zabránit, ale všechno selhává. Zavedení lístečků, jaké se například používají v bankách nebo u lékaře, vedlo jen k tomu, že se s nimi začalo obchodovat. Snažíme se dělat hodně pro to, aby se

situace zlepšila, ale ne vždy to jde. Máme omezený počet lidí a kapacitu. Řešení do budoucna, které už bylo přijato některými ambasádami například v Ruské federaci nebo na Ukrajině, by mohl být outsourcing. Příjem žádostí o víza a jejich prvotní zpracování by tedy dělala externí firma. My bychom potom zpracovávali již předpřipravené žádosti.

Znamenalo by to další poplatek pro žadatele?

Ano, znamenalo. Ale my opravdu nemůžeme navyšovat počet konzulárních úředníků a rozšiřovat prostory donekonečna. Ne všude pro to máme podmínky a nemáme na to finance. Navíc existují požadavky na dvouprocentní snížení personálního stavu ministerstev každý rok.

Rád bych se vrátil k situaci ve Lvově. Prý se zde uvažuje o padesáti až stoprocentním navýšení počtu úředníků. Je to realistické?

Stav úředníků tam samozřejmě budeme zvyšovat. Víím, že tam občas docházelo k problémům s vydáváním víz. Padesátiprocentní navýšení úředníků v tomto případě znamená asi 2 nebo 3 lidí, takže samozřejmě to realistické je.

Proč je možné žádat o vízum pouze na konzulátu v místě bydliště žadatele? Znam žadatele, kteří byli v Kyjevě odmítnuti a posláni na jiný konzulát. Existují pro to nějaká pravidla?

Ne, žádná pravidla pro to neexistují. Možná je poslali pryč ti organizátoři fronty – nemyslím si, že byli u našeho okénka odmítnuti. Občan Ukrajiny má možnost podat žádost o vízum na kterémkoliv zastupitelském úřadu České republiky nejen na Ukrajině, ale i v zahraničí. Obecně se vychází ze zásady, že většina cizinců má zájem podat vízum na zastupitelském úřadu České republiky ve svém domovském státě a co nejbližší svého bydliště. Podle velikosti konzulárních obvodů jsou následně systematizována jednotlivá konzulární a diplomatická zastoupení. Z toho se vychází, ale zároveň žadatelům nikdo nediktuje, kde mají podat žádost. To naši úředníci nedělají.

Podle Tomáše Haišmana, ředitele Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR, je procento zamítnutých žádostí o české vízum z Ukrajiny příliš nízké. Jak se na to díváte vy?

Nejen na Ukrajině, ale i jinde je procento zamítnutých žádostí zejména o krátkodobá víza poněkud nižší než je obvyklé u jiných zemí; u dlouhodobých víz je o něco vyšší. Pro zamítnutí žádostí o vízum musíme ale samozřejmě mít zákonné důvody. Na celou věc existují dva pohledy: jedni tvrdí, že dostatečně nezohledňujeme bezpečnostní rizika; druzí říkají, že bychom se těmito věcmi příliš zabývat neměli, protože to jen komplikuje situaci. To tvrdí zejména zástupci firem a cestovních kanceláří. Tlak ekonomiky je tlak na zrušení víz a my dostáváme mnoho dopisů, ve kterých nás žádají, abychom vízovou povinnost vůči zemím, jako je Ruská federace, Ukrajina a další, zrušili.

Myslíte si, že je zrušení víz například s Ukrajinou v blízké budoucnosti reálné?

Ne, protože to není dnes již pouze naše záležitost. Je to otázka dohody Evropské unie s Ukrajinou. Po vstupu do Schengenu ponese odpovědnost za celý prostor a tak si nebudeme moci dovolit žádné národní odchylky.

Jaký máte názor na společné schengenské konzulární instrukce, jimiž se úředníci budou muset řídit?

Pro nás znamenají pouze to, že budeme muset najít způsob, jak přesvědčit kolegy z jiných zemí, že pracujeme kvalitně a že dokážeme zpracovat dvakrát tolik žádostí než oni při stejném zastoupení. Přesvědčit je můžeme jenom tím, že budeme tyto instrukce dodržovat. V tomto případě si myslím, že naše stávající praxe je velmi dobrá, a v některých případech i vstřícnější vůči Ukrajině než ta, jež bude zavedena po našem vstupu do Schengenu. Na druhou stranu tím Ukrajinci velmi získají, protože dostanou vízum, které se nebude omezovat jen na Českou republiku. Nemyslím si, že nám tyto předpisy, kterými se budeme řídit po Schengenu, budou působit problémy. Pro naše zaměstnance to bude možná dokonce komfortnější, protože na ně budou kladeny menší nároky než dnes.

Setkáváte se často se stížnostmi na korupci úředníků?

Stížnosti na korupci dostáváme průběžně, všechny jsou pečlivě prošetřeny. Zatím se nám nikdy nepodařilo zjistit, že by za korupcí byl některý náš zaměstnanec. Na konci března byla naše inspekce i ve Lvově. Vedoucí zastupitelských úřadů z Evropské unie se shodují v tom, že pokud dochází k nějakému zneužívání, tak to není na zastupitelských úřadech, ale před nimi. Toto způsobují například i příslušníci policie hostitelské země (jejichž úkolem je dohlížet na pořádek a právě zabráňovat korupci), kteří vybírají poplatky od žadatelů ve frontě. Toto je asi nejčastější závěr důsledného vyšetření všech stížností. Co my s tím máme společného, když jde o policii hostitelské země?

Jednáte s ukrajinskou stranou?

Jednáme, ale zatím k nápravě nedošlo. Toto se děje před všemi úřady.

Při letošní návštěvě inspekce ve Lvově se korupce neprokázala. Byly i tak vyvozeny nějaké závěry pokud jde o fungování a praxi konzulátu?

Neprodleně jsme posílili konzulát. Ukázalo se, že zde úředníci přestali vyřizování velkého množství žádostí stíhat.

Při schengenských hodnocení českého konzulátu v Kyjevě vyšlo najevo, že budova českého konzulátu už nestačí. Uvažuje se o koupi nové?

Na konzulárním úseku se to podařilo vyřešit stavebními úpravami. Zůstáváme tak ve stávajícím objektu a vyhověli jsme i požadavkům Schengenu. Získat dnes budovu v Kyjevě je velký problém. Jsme rádi, že se to takto vyřešilo.